

Συνέδριο
Η ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
προκλήσεις και επαναπροσδιορισμοί

Conference
CONSERVATION OF
CULTURAL HERITAGE
challenges and reviews

Αθήνα Athens

25-29 Μαΐου May 2015

Τεχνόπολη Δήμου Αθηναίων, Μουσείο Ακρόπολης

Technopolis City of Athens, Acropolis Museum

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Δευτέρα, 25 Μαΐου 2015

Τεχνόπολη, Αμφιθέατρο «Αθήνα 9,84»

Monday, 25th May 2015

Technopolis, Amphitheatre "Athina 9,84"

8.00-9.00

ΕΓΓΡΑΦΕΣ (Τεχνόπολη «Δεξαμενές Καθαρισμού»)
REGISTRATION (Technopolis "Purifier Hall")

9.00-10.30

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΕΚΔΗΛΩΣΗ
Υποδοχή συνέδρων – Χαιρετισμοί
OPENING CEREMONY
Welcoming remarks – Opening speeches

10.30-11.10

ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΟΣ ΟΜΙΛΗΤΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
Gaël de Guichen
Σύμβουλος του Γενικού Διευθυντή του ICCROM
Συντήρηση ποιητιστικής κληρονομιάς: σύγχρονες προκλήσεις
INVITED SPEAKER on the CONFERENCE THEME
Gaël de Guichen
Advisor to the Director-General of ICCROM
Conservation of cultural heritage: Some present challenges

11.10-11.30

Διάλειμμα Coffee break

1η ΣΥΝΕΔΡΙΑ: Ιστορία – Θεωρία – Δεοντολογία

1st SESSION: History – Theory – Ethics

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Ε. Ρυε, Ν. Μίνως

CHAIR: E. Pye, N. Minos

11.30-12.00

ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΟΙ ΟΜΙΛΗΤΕΣ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ
INVITED SPEAKERS on the THEMATIC AREA

Νικόλαος Μίνως

Nikolaos Minos

Emeritus Director of the Directorate of Conservation of Ancient and Modern Monuments

12.00-12.30

Elizabeth Pye

Επίτιμη Καθηγήτρια της Συντήρησης Αρχαιολογικού και Μουσειακού υλικού, Ινστιτούτου Αρχαιολογίας, UCL London

Elizabeth Pye

Emeritus Professor of Archaeological and Museum Conservation, Institute of Archaeology, UCL London

12.30-12.45

Γ. Μωραΐτου

Η εξέλιξη της συντήρησης στην Ελλάδα και η καθιέρωση του επαγγέλματος του συντηρητή αρχαιοτήτων και έργων τέχνης: μια διαδρομή εκατόν πενήντα χρόνων
G. Moraitou

The evolution of conservation in Greece and the establishment of the conservator of antiquities and works of art as a profession: a course of a hundred and fifty years

12.45-13.00

Β. Χρυσοβιτσάνου

Η συμβολή της επιστήμης της συντήρησης στη διατήρηση του μηνύματος των έργων τέχνης

V. Chrysovitsanou

The contribution of restoration in the preservation of the message of works of art

13.00-13.15

Μ. Σωφρονίδου

Η πρόσληψη της έννοιας της συντήρησης από το ευρύ κοινό κατά τον 19ο αιώνα, μέσω του ημερήσιου και περιοδικού τύπου της εποχής

M. Sofronidou

The reception of the concept of conservation by the broader public during the 19th century, through the daily and periodical press of that period

13.15-13.30

Συζήτηση Discussion

13.30-14.30

Διάλειμμα Lunch break

2η ΣΥΝΕΔΡΙΑ: Ιστορία – Θεωρία – Δεοντολογία

2nd SESSION: History – Theory – Ethics

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Α. Στάρα-Γαθερίδου, Μ. Λυκιαρδοπούλου-Πέτρου

CHAIR: A. Stara-Galeridou, M. Lykiardopoulou-Petrou

14.30-14.45

Μ. Δεληή

Η συντήρηση στην Κρήτη και οι Κρήτες συντηρητές. Ταξίδι στο χρόνο από τα τέλη του 19ου αιώνα, με τα μνημεία και τα χέρια που τα έφεραν έως τον 21ο αιώνα

M. Dell

Conservation in Crete and the Cretan conservators. A travel through time from the end of the 19th century, with the monuments and the hands that carried them through the 21st century

14.45-15.00

Γ.Π. Μαστροθεόδωρος, Κ.Γ. Μπέητσιος

«Προληπτική συντήρηση» και «πρακτική συντήρηση» σε ερμηνείες της ζωγραφικής τέχνης

G.P. Mastrotheodoros, K.G. Beltsios

"Preventive conservation" and "practical conservation" in painting manuals

15.00-15.15

Δ. Χατζηγιάννης

Ο βανδαλισμός της πολιτιστικής κληρονομιάς: σκέψεις πριν από τη συντήρηση

D. Chatzigiannis

Vandalism of cultural heritage: thoughts prior to conservation

15.15-15.30

Ευ. Σταματοπούλου

Σύγχρονη τέχνη: ένα νέο πεδίο εξειδίκευσης σε θέματα τεκμηρίωσης και διατήρησης των έργων σύγχρονης εικαστικής δημιουργίας για τον μελλοντικό συντηρητή

Eu. Stamatopoulou

Contemporary art: a new field of expertise on documentation and conservation of contemporary works of art for the future conservator

15.30-15.45

Συζήτηση Discussion

15.45-16.00

Διάλειμμα Coffee break

3η ΣΥΝΕΔΡΙΑ: Εκπαίδευση

3rd SESSION: Education

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: W. Baatz, Γ. Παναγιάρης

CHAIR: W. Baatz, G. Panaglaris

ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΟΙ ΟΜΙΛΗΤΕΣ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

INVITED SPEAKERS on the THEMATIC AREA

16.00-16.30

Wolfgang Baatz

Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Δικτύου για την Εκπαίδευση στη Συντήρηση (ENCoRE)

Wolfgang Baatz

Chair of European Network for Conservation-Restoration Education (ENCoRE)

16.30-17.00

Γεώργιος Παναγιάρης

Καθηγητής, Τμήμα Συντήρησης Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης, ΤΕΙ Αθίνas

George Panaglaris

Professor, Department of Conservation of Antiquities and Works of Art, TEI of Athens

17.00-17.15

Γ. Παναγιάρης, Σ. Χλουβεράκη

Η εκπαίδευση των φοιτητών Συντήρησης Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης, μέσω της συμμετοχής τους σε διεθνή ερευνητικά και αναπτυξιακά προγράμματα

G. Panaglaris, S. Chlouveraki

Educating conservation students through their participation in international research and development projects

17.15-17.30

Θ. Παπαθανασίου, Ευ. Νταλιούκα

Τεχνίτης συντηρητής έργων τέχνης – αποκατάστασης: εκπαίδευση και κατάρτιση

Th. Papathanasiou, E. Ntalouka

Conservation technician: vocational education and training

17.30-17.45

Α. Στεφανής, Π. Θεουλάκης

Το αίτημα της σύνδεσης της έρευνας με την εφαρμογή πεδίου και την πανεπιστημιακή εκπαίδευση στο πεδίο διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς

A. Stefanis, P. Theoulakis

The demand of the connection between research, field applications and university education in the field of cultural heritage preservation

17.45-18.00

Ζ. Γκιννή

Η σημασία της κατάρτισης των εργαζομένων στη διατήρηση των συλλογών των βιβλιοθηκών και των αρχείων: προκλήσεις και επαναπροσδιορισμοί

Z. Gkinni
The importance of training employees on the preservation of library and archival collections: challenges and redefinitions

18.00-18.15

N. Σαρρής

Η εκπαίδευση και η εξέλιξη των ρόλων του συντηρητή βιβλίων: αναδρομή και προβληματισμοί

N. Sarris

Education and evolution of the roles of the book conservator: reflections and considerations

18.15-18.30

M. Στεφανίδου

Εφαρμογή της έρευνας στην πράξη στο πεδίο της συντήρησης

M. Stefanidou

Applying research into practice in the conservation field

18.30-18.45

Π. Χριστοδούλου, Δ. Καρολίδης, Ν. Κατσικώστα, Μ. Κηλίφα, Ε. Κουλουμπή, Χ. Μαργαρίτη, Γ. Μπουδαλής, Μ. Ντουκάκης, Π. Πρόκος

Ο θεσμικός ρόλος της ΠΕΣΑ στην ανάπτυξη του επιστημονικού διαλόγου των

Συντηρητών Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης: συμπεράσματα και προβληματισμοί

P. Christodoulou, D. Karolidis, N. Katsikosta, M. Kilaifa, E. Kouloumpli, Ch. Margariti, G. Boudalis,

M. Ntoukakis, P. Prokos

The institutional role of PESA in the development of scientific dialogue of Conservators of Antiquities and Works of Art: conclusions and concerns

18.45-19.00

Συζήτηση Discussion

Τρίτη, 26 Μαΐου 2015

Τεχνόπολη, Αμφιθέατρο «Αθήνα 9,84»

Tuesday, 26th May 2015

Technopolis, Amphitheatre "Athina 9,84"

4η ΣΥΝΕΔΡΙΑ: Έρευνα

4th SESSION: Research

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: P. Baglioni, B. Αργυροπούλου

CHAIR: P. Baglioni, V. Argyropoulos

ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΟΙ ΟΜΙΛΗΤΕΣ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

INVITED SPEAKERS on the THEMATIC AREA

9.00-9.30

Piero Baglioni

Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Φλωρεντίας

Piero Baglioni

Professor, University of Florence

9.30-10.00

Βασιλική Αργυροπούλου

Καθηγήτρια, Τμήμα Συντήρησης Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης, ΤΕΙ Αθήνας

Vasiliki Argyropoulos

Professor, Department of Conservation of Antiquities and Works of Art, TEI of Athens

10.00-10.15

A. Αλεξοπούλου, A. Καμινάρη, A. Μουτσάτσου

Μη καταστρεπτικός έλεγχος των έργων τέχνης: εξέλιξη και προοπτικές

A. Alexopoulou, A. Kaminari, A. Moutsatsou

Non-destructive testing of works of art: development and prospects

10.15-10.30

B. Κυλίκογλου, I. Καρατάσιος

Εμπειρία και προοπτικές συνεργασίας μεταξύ των ερευνητικών, εκπαιδευτικών και διαχειριστικών φορέων στον τομέα της συντήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς

V. Kilikoglou, I. Karatasios

Experiences and perspectives for better collaboration among research, education and management, in the field of conservation of cultural heritage

10.30-10.45

Αι. Μαλέα, Ε. Παπαγεωργίου, Αι. Σπυροπούλου, Γ. Παναγιάρης

Η σημασία του «πειραματικού σχεδιασμού» στη διερεύνηση της επίδρασης του μουσειακού περιβάλλοντος στα οργανικά υλικά: ανασκόπηση πρόσφατων ερευνητικών δεδομένων

E. Malea, E. Papageorgiou, Ai. Spyropoulou, G. Panagiaris

The importance of the experimental design for the investigation of the museum environment effects on the organic material: review of recent research data

10.45-11.00

Π. Λουκοπούλου, Α. Μοροπούλου

Βυζαντινές γυάλινες ψηφίδες με μεταλλικό φύλλο: μια πρώτη απόπειρα περιγραφής των τεχνολογικών χαρακτηριστικών και της φθοράς

P. Loukopolou, A. Moropolou

Byzantine metal-leaf glass tesserae: a first attempt to describe technological features and decay

11.00-11.30

Διάλειμμα Coffee break

5η ΣΥΝΕΔΡΙΑ: Έρευνα

5th SESSION: Research

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Ε. Ιωακείμογλου, Τ. Χατζηνικολάου

CHAIR: E. Ioakeimoglou, T. Chatzinikolaou

11.30-11.45

Ευ. Καραντώνη, Σ.Ο. Παπαϊωάννου, Αι. Μαθία, Λ.Καραμπίνης, Ζ. Τσουρτη, Θ. Αβαριτσιώτης, Γ. Παναγιάρης

Σχεδιασμός έρευνας πεδίου για την αναζήτηση ενός δεοντολογικού πλαισίου διαχείρισης έργων βιοτέχνης

E. Karantoni, S.O. Papaioannou, E. Malea, L. Karampinis, Z. Tsourti, Th. Avaritsiotis, G. Panagiaris
Field research design for the deontological framework of bioart management

11.45-12.00

Ε. Αγγελακοπούλου

Σχεδιασμός και αποτίμηση κονιαμάτων αποκατάστασης για τα μνημεία της Ακρόπολης

E. Aggelakopoulou

Design and evaluation of restoration mortars for the Acropolis monuments

12.00-12.15

Δ. Κοτζαμάνη, Α. Φωκά, Γ. Καρύδη, Μ. Ζαχαρία, Σ. Μπογιατζής, Ι. Καρατάσιος, Β. Περδικάτης

Ανοίγοντας μία δίοδο επικοινωνίας με το παρελθόν: χαρακτηρισμός της φθοράς και γήρανσης κραμάτων χαλκού ύστερης αρχαιότητας από τη βυζαντινή συλλογή του Μουσείου Μπενάκη

D. Kotzamani, A. Phoca, G. Karydi, M. Zacharia, S. Boyatzis, I. Karatasios, V. Perdikatis

Communicating with the past: characterization of wear and deterioration of late antiquity copper alloys from the Benaki Museum byzantine collection

12.15-12.30

Θ. Κασσαρός

Αναζητώντας με raman μίαν «άγνωστη» επέμβαση συντήρησης του 19ου αιώνα στα πώρινα της Ακρόπολης της Αθήνας

Th. Katsaros

Investigating an "unknown" conservation treatment of 19th century on the archaic statues of Acropolis of Athens using raman spectroscopy

12.30-13.00

Συζήτηση Discussion

13.00-14.00

Διάλειμμα Lunch break

6η ΣΥΝΕΔΡΙΑ: Έρευνα

6th SESSION: Research

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Κ. Ασημενός, Κ. Παπασταματίου

CHAIR: K. Asimenos, K. Papastamatiou

14.00-14.15

Ι. Γραμματικίτης, Κ. Δημάδης, Κ. Μελεσανάκη, Π. Πουλή

Αφαίρεση τσιμεντοκονίας από επιφάνειες αρχιτεκτονικών μελών από ορυκτή γύψο (σεληνίτη) από τα περιφερειακά μνημεία της Κνωσού, μέσω εφαρμογής ακτινοβολίας Laser

G. Grammatikakis, K. Demadis, K. Melessanaki, P. Pouli

Laser assisted removal of dark cement crusts from the mineral gypsum (selenite) architectural elements from the peripheral monuments of the archaeological site of Knossos

14.15-14.30

Σ. Ράπτη, Α. Φιλιππούλου, Α. Πούρνου

Αφαίρεση οξειδίων σιδήρου από σύνθετα λαογραφικά αντικείμενα

S. Rapti, A. Philippopoulos, A. Pournou

The removal of iron corrosion products from composite ethnographic materials

14.30-14.45

Π. Γαλιάνης, Σ. Μπογιατζής, Χ. Θεοδωρακόπουλος

Επιλεκτική αφαίρεση σωματιδιακών ρύπων από ρητινώδη επιστρώματα μαστίχας, γομμαλάκας και Laropal K80 με υδρογέλες

P. Galatis, S. Boyatzis, Ch.Theodorakopoulos

Removal of a synthetic soiling mixture from mastic, shellac and Laropal K80 coatings using two hydrogels

14.45-15.00

Ε.Ε. Τουμπακάρη, Σ. Χήλουβεράκη

Σχεδιασμός και εφαρμογή σταθεροποιημένων κονιαμάτων από εδαφικό υλικό για τη στερέωση και συντήρηση προϊστορικών αρχαιολογικών χώρων

E. E. Tombakari, S. Chlouveraki

Design and application of stabilized earth-based mortars for the consolidation and conservation of prehistoric archaeological sites

15.00-15.15

Μ. Λαζαρίδης, Ε. Κατσίβελα, Η. Κοπανάκης, Λ. Ραΐση, Αι. Μαλέα, Σ. Ράπτη, Ευ. Καραντώνη, Ζ. Σακκή, Γ. Παναγιάρης

Διερεύνηση περιβάλλοντος μουσειών: πρώτα αποτελέσματα

M. Lazaridis, E. Katsivela, I. Kopanakis, L. Raisi, E. Males, S. Rapti, E. Karantoni, Z. Sakki, G. Panagiaris

Investigation of museum environments: first results

15.15-15.30

Συζήτηση Discussion

15.30-16.00

Διάλειμμα Coffee break

7η ΣΥΝΕΔΡΙΑ: Συντήρηση

7th SESSION: Conservation Projects

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Μ. Γεωργαντοπούλου, Β. Πετρόπουλος

CHAIR: M. Georgantopoulou, V. Petropoulos

16.00-16.15

Β. Λαμπρόπουλος, Α. Στεφανής

Η αναγκαιότητα της συντήρησης και αποκατάστασης των μνημείων και των έργων τέχνης

V. Lampropoulos, A. Stefanis

The necessity of conservation and restoration of monuments and works of art

16.15-16.30

Ν. Δασακλή, Τ. Μαρκέτου

Επείγουσες εργασίες συντήρησης σε σωστικές ανασκαφές:

Η περίπτωση ευρημάτων της Μέσης Εποχής του Χαλκού στην Ιαλυσό

N. Dasakli, T. Marketou

Urgent restoration work in rescue excavations: the case of Middle Bronze period finds at Ialysos, Rhodes

16.30-16.45

Ι.Π. Σταϊκόπουλος

Η συντήρηση αρχαιοτήτων από τις Ξένες Αρχαιολογικές Σχολές στις Κυκλάδες και τη Σάμο. Η εμπειρία από επεμβάσεις συντήρησης της Γαλλικής Σχολής στη Δήλο, της Βρετανικής Σχολής στη Μήλο, του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου στη Σάμο και του Αυστραλιανού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου στην Άνδρο. Συμπεράσματα και προκλήσεις

I. P. Stalopoulos

The conservation of ancient monuments from the Foreign Archaeological Schools at the Cyclades and the island of Samos. The experience gained from the interventions of the French School at Delos, the British School at Melos, the German Institute at Samos and the Australian Institute at Andros. Conclusions and Challenges

16.45-17.00

Δ. Μακροπούλου, Γ. Γούσιος, Η. Καραγιαννίδου, Ευ. Μίμις, Ευ. Κονταλέα, Χ. Μιχαήλαρος

Παναγία Αχειροποίητος Θεσσαλονίκης: Στοιχεία που προέκυψαν κατά τις εργασίες συντήρησης των Παλαιοχριστιανικών εντοιχίων ψηφιδωτών, των τμημάτων ψηφιδωτών και μαρμαροθετημένων δαπέδων των πλάγιων κλιτών

D. Makropoulou, G. Gousias, E. Karagiannidou, Eu. Mimis, E. Kontaleka, Ch. Michalaros

Panagia Acheiropoietos in Thessaloniki: Knowledge that occurred during the conservation of the early Christian wall mosaics, the parts of the floor mosaics and opus sectile of the side aisles

17.00-17.15

Συζήτηση Discussion

17.15-17.45

Διάλειμμα Coffee break

8η ΣΥΝΕΔΡΙΑ: Συντήρηση

8th SESSION: Conservation Projects

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Π. Ταβλαρίδου-Μαυρουδή, Α. Νακάσης

CHAIR: P. Tavlaridou-Mavroudi, A. Nakasis

17.45-18.00

Μ. Λυκιαρδοπούλου-Πέτρου

Συντηρημένα αντικείμενα στο πέρασμα του χρόνου

M. Lykiardopoulou-Petrou
The behaviour of treated objects in the course of time

18.00-18.15

Ι. Ματαράγκας
Οπτικοποίηση μετρήσεων υγρασίας και θερμοκρασίας σε μνημεία

I. Mataragkas
Visualization of humidity and temperature measurements in monuments.

18.15-18.30

Σ. Πατατούκος
Πού καταλήγουν τα χημικά απόβλητα των εργαστηρίων συντήρησης;
S. Patatoukos

Where do chemical wastes from conservation laboratories end up?

18.30-18.45

Θ. Κοντογεώργη
Εθνογραφικοί θησαυροί στη νεοελληνική λογοτεχνία. Συμβολή στη διάσωση, διατήρηση και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς και της πολιτισμικής συνέχειας

Th. Kontogeorgi
Ethnographic thesaurus in new Greek literature. Contribution to the preservation, conservation and promotion of cultural inheritance and continuity

18.45-19.00

Συζήτηση Discussion

19.00-20.00

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΝ
POSTER SESSION

Τετάρτη, 27 Μαΐου 2015

Τεχνόπολη, Αμφιθέατρο «Αθήνα 9,84»

Wednesday, 27th May 2015

Technopolis, Amphitheatre "Athina 9,84"

9η ΣΥΝΕΔΡΙΑ: Συντήρηση

19th SESSION: Conservation Projects

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: V. Fassina, M. Μερτζάνη

CHAIR: V. Fassina, M. Mertzani

ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΟΙ ΟΜΙΛΗΤΕΣ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

INVITED SPEAKERS on the THEMATIC AREA

9.00-9.30

Vasco Fassina

Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Τεχνικής Επιτροπής για την τυποποίηση στον τομέα της συντήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς

Vasco Fassina

Chairman of the European Technical Committee for the standardisation in the field of conservation of cultural heritage

9.30-10.00

Μαρία Μερτζάνη

Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Συντήρησης Αρχαίων και Νεωτέρων Μνημείων

Maria Mertzani

Head of the Directorate of Conservation of Ancient and Modern Monuments

10.00-10.15

N. Μίνως, Ι. Ματαράγκας, Γ. Σωτηροπούλου, Μ. Φωτοπούλου

Εργασίες συντήρησης στον Ι.Ν. Αγίου Γεωργίου στο Παλαιό Κάιρο

N. Minos, I. Mataragas, G. Sotiropoulou, M. Fotopoulou

Conservation works at St. George's church in Old Cairo

10.15-10.30

Γ. Φραντζή, Α. Μαριδάκη, Ευ. Παπακωνσταντίνου

Η συντήρηση της φαντωματικής οροφής της Πρόστασης των Κορών στο Ερέχθειο

G. Frantzi, A. Maridaki, E. Papakonstantinou

The conservation of the coffered ceiling of the Maidens' porch in the Erechtheion

10.30-10.45

Μ. Φωτοπούλου, Ν. Μίνως

Οι επιδράσεις των συνθηκών περιβάλλοντος στις επεμβάσεις συντήρησης των τοιχογραφιών των Μακεδονικών τάφων

M. Fotopoulou, N. Minos

The environmental condition effects on conservation treatments of Macedonian tombs wall paintings

10.45-11.00

Συζήτηση Discussion

11.00-11.30

Διάλειμμα Coffee break

10th ΣΥΝΕΔΡΙΑ: Συντήρηση

10th SESSION: Conservation Projects

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Χ. Λιωνής, Η. Νομιηάκης

CHAIR: Ch. Lionis, E. Nobilakis

11.30-11.45

Γ. Παυλιόπουλος, Μ. Χατζηνοκιάου

Συντήρηση επτά θρησκευτικών έργων σε μουσαμά του Κωνσταντίνου Παρθένου

G. Pavliopoulos, M. Chatzihikolaou

Restoration of seven religious oil paintings by Constantinos Parthenis

11.45-12.00

Ι. Βίτσου, Γ. Σωτηροπούλου

Ειδικά προβλήματα σε θέματα συντήρησης κεραμοπλαστικού διακόσμου, ένθετων κεραμικών, διακοσμητικών πλακιδίων κ.ά. σε βυζαντινά, μεταβυζαντινά και νεότερα μνημεία

I. Vitsou, G. Sotiropoulou

Special issues on the conservation of decorative brickwork, ceramics, tiles etc. of Byzantine, post-Byzantine monuments and historic buildings

12.00-12.15

Α. Τζαμαλής, Ι.Π. Σταϊκόπουλος

Μεθοδολογία προσέγγισης εργασιών συντήρησης και ανάταξης της μαρμαρίνης λότζια στο νέο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Ερμούπολης Σύρου

A. Tzamalīs, I.P. Staikopoulos

Methodology of approach for conservation and restoration works of the marble loggia on the new Historical and Folklore Museum in Ermoupoli, Syros

12.15-12.30

Ευ. Φράγκου, Π. Τζανουλίνας, Μ. Ρογκενμπόκε

«Φιλοσοργία» του Γιαννούλη Χαλεπά: διλήμματα και επεμβάσεις συντήρησης

E. Fragou, P. Tzanoulinas, M. Roggenbucke

"Affection" by Yannoúlis Halepas: dilemmas and conservation treatment

12.30-12.45

Γ. Κορκόβελος, Μ. Χατζηδόκη

Νέα υποστηρίγματα αποσπασμένων τοιχογραφιών με τη χρήση σύνθετων υλικών με τρισδιάστατα υαλοϋφάσματα

G. Korkovelos, M. Chatzidakis

New support systems for detached wallpaintings using 3D fibre reinforced polymer composites

12.45-13.00

Χ. Καραδήμα, Μ.Γ. Τρομπέτα, Μ. Δουλγερίδης

Ο ρόλος του συντηρητή στη διαχείριση του εκθεσιακού υλικού: η περίπτωση της έκθεσης «Στα άδυτα της Εθνικής Πινakoθήκης»

Ch. Karadima, M.G. Trompeta, M. Doulgeridis

The role of the conservator in the management of exhibition material: the exhibition "Unknown Treasures from the National Gallery collections"

13.00-13.15

Συζήτηση Discussion

13.15-14.30

Διάλειμμα Lunch break

11th ΣΥΝΕΔΡΙΑ: Συντήρηση

11th SESSION: Conservation Projects

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Ι. Γκερέκος, Μ. Σκουλούδη

CHAIR: I. Gkerikos, M. Skouloudi

14.30-14.45

Χ. Μαργαρίτη, Αι. Ευθυμίου, Π. Κωστάθουπης

Συντήρηση, αναλύσεις και επανέκθεση των έργων του Θεόφιλου Χατζημιχαήλ από το Μουσείο Θεόφιλου στη Βαρεία Λέσβου

Ch. Margariti, E. Efthymiou and P. Kostaloupis

Conservation, analysis and display of paintings by Theofilos Chatzimichail from the Theofilos Museum in Varia, Lesbos

14.45-15.00

Τ. Κουσουλού

Η συντήρηση των σημαίων: προκλήσεις, προβληματισμοί και εφαρμογές

T. Kousoulou

The conservation of flags: challenges, considerations and applications

15.00-15.15

Κ. Λέντζη, Γ. Φακορέλλη

Μέθοδοι συντήρησης ενός χάρτινου ιαπωνικού ενδύματος «Shifu»

K. Lentzi, Y. Facorellis

Conservation methods of a "Shifu" Japanese paper garment

15.15-15.30

Μ. Γιαννίκου, Ου. Κανακάρη

Τα ιστορικά τεχνικά σχέδια και οι αναπαραγωγές τους: η τεκμηρίωση και διατήρηση μιας σχετικά άγνωστης κατηγορίας αρχειακού υλικού

M. Giannikou, Oυ. Kanakari

Historical technical drawings and reproductions: documentation and preservation issues of an almost unknown category of archival material

15.30-15.45

Π. Κωσταλούπης, Μ. Φωτοπούλου, Ρ. Καΐσαρ

Η συντήρηση της ζωγραφισμένης αυλαίας του Δημοτικού Θεάτρου Πειραιά

P. Kostaloupis, M. Fotopoulou, R. Kaisar

The restoration of painted curtain of Municipal Theater of Piraeus

15.45-16.00

Συζήτηση Discussion

Πέμπτη, 28 Μαΐου 2015

Μουσείο Ακρόπολης, αμφιθέατρο

Thursday, 28th May 2015

Acropolis Museum, auditorium

12η ΣΥΝΕΔΡΙΑ: Η συντήρηση και το ευρύ κοινό

12th SESSION: Conservation and the public

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: R. Nardi, Π. Θέμελης

CHAIR: R. Nardi, P. Themelis

ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΟΙ ΟΜΙΛΗΤΕΣ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

INVITED SPEAKERS on the THEMATIC AREA

9.00-9.30

Roberto Nardi

Πρόεδρος της Διεθνούς Επιτροπής για τη Συντήρηση των Ψηφιδωτών (ICCM)

Roberto Nardi

President of the International Committee for the Conservation of Mosaics (ICCM)

9.30-10.00

Πέτρος Θέμελης

Ομότιμος Καθηγητής Κλασικής Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Petros Themelis

Emeritus Professor of Classical Archeology, University of Crete

10.00-10.15

Μ. Χατζηδάκη

Street art conservators. Η γνώση και η εξοικείωση ως μέσο πρόληψης και προστασίας της τέχνης του δρόμου

M. Chatzidakis

Street art conservators. Understanding and familiarization as a tool for the protection of street art

10.15-10.30

Λ.Μ. Ταπίνη, Λ. Gómez-Robles

Τοπική κοινωνία και συντήρηση: μια συνεχώς αναπτυσσόμενη και ποιητή υποσχόμενη σχέση. Το παράδειγμα του Martos project

L.M. Tapini, L. Gómez-Robles

Local communities and conservation: a growing promising relationship. The example of Martos project

10.30-10.45

Φ. Τσίτου, Ε. Κίττα

Εκπαιδευτικό πρόγραμμα για το χειρισμό των μουσειακών αντικειμένων: «Άψυχα αντικείμενα, έχετε ροιπόν ψυχή;»

F. Tsitou, E. Kitta

Learning programme on handling museum objects: "Inanimate objects, have you then a soul?"

10.45-11.00

Α. Φατούρος

Η ένταξη και η προβολή της συντήρησης στη μουσειακή πληροφορία μέσω των νέων τεχνολογιών

A. Fatouros

The inclusion and promotion of the conservation of museum information through new technologies

11.00-11.15

Α. Στασινού, Π. Μήνου

Η αποκατάσταση του όρου συντήρηση μέσα από δραστηριότητες των Γενικών Αρχείων του Κράτους

A. Stassinou, P. Banou

The retrieval of the term conservation through activities in the General State Archives of Greece

11.15-11.30	Συζήτηση Discussion
11.30-12.00	Διάλειμμα Coffee break
	ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΠΑΡΑΛΛΗΛΗΣ ΔΡΑΣΗΣ SESSION ON THE ACROPOLIS WORKSHOP
12.00-12.15	ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΟΙ ΟΜΙΛΗΤΕΣ για την παράλληλη δράση στο Μουσείο Ακρόπολης INVITED SPEAKERS on the workshop at the Acropolis Museum
12.00-12.15	Παρασκευή Πουλή Αφαίρεση περιβαλλοντικών ρύπων από τα μνημεία και γλυπτά της Ακρόπολης των Αθηνών με την τεχνολογία λέιζερ: αρχή λειτουργίας και ανάπτυξη μεθοδολογίας Laser cleaning pollution crusts from the Athens Acropolis sculptures and monuments; principles of operation and development of methodology
12.15-12.30	Κωνσταντίνος Βασιλειάδης Καινοτόμες εφαρμογές μεθοδολογίας συντήρησης στο Μουσείο της Ακρόπολης: αρθρωτά στηρίγματα έκθεσης των γλυπτών και καθαρισμός με λέιζερ Constantinos Vasiladis Innovative (state-of-the-art) approaches and methodologies for the conservation and presentation of the Acropolis Museum exhibits: constructions-supports for the exhibition of sculptures and laser cleaning
	1η ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΦΟΙΤΗΤΩΝ 1st STUDENT SESSION ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Κ. Ρόκος, Κ. Καβάσιθα CHAIR: K. Rokos, K. Kavasilas
12.30-12.45	Δ. Μητσός Μελέτη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών διάβρωσης δομικών υλικών με αργιλικές προσμίξεις και μέτρηση της ικανότητας ιοντοανταλλαγής τους D. Mitsos A study on the corrosion factors of clay mineral building materials and their cation exchange capacity
12.45-13.00	Ευ. Δαρβίρη, Μ. Camaiti, Ι. Καρατάσιος, Β. Κυήλιογλου Η επίδραση της τιτανίας στο μηχανισμό ενυδάτωσης υδραυλικών ασβεστοκονιαμάτων E. Darviri, M. Camaiti, I. Karatasios, V. Kilikoglou The effect of TiO ₂ in the hydration mechanism of hydraulic lime mortars
13.00-13.15	Ν. Ι. Δεδουσίη, Γ. Φακορέλλης, Σ. Μπογιατζής, Α. Στεφανής, Τ. Μαρκέτου Μελέτη τεχνολογίας κατασκευής έγχρωμων κονιαμάτων εποχής χαλκού από την Ιαλυσσό της Ρόδου N. I. Dedoussi, Y. Facorellis, S. Boyatzis, A. Stefanis, T. Marketou Study of manufacturing technology of Bronze age painted mortar floors from lalysso, Rhodes
13.15-13.30	Α. Μιχαλοπούλου, Α. Bonazza, Β. Κυήλιογλου, Ι. Καρατάσιος Αποτίμηση της στερεωτικής δράσης υλικών νανο-τεχνολογίας σε φυσικούς λίθους A. Michalopoulou, A. Bonazza, V. Kilikoglou, I. Karatasios Evaluation of the consolidation effect of different nano-composite materials on natural stones
13.30-13.45	Ι. Τούλη, Α. Στεφανής Έρευνα για την αξιολόγηση εμπορικών υλικών προστασίας anti-graffiti στις επιφάνειες γλυπτών και αρχιτεκτονικών μνημείων I. Touli, A. Stefanis Study of the evaluation of commercial anti-graffiti protection materials for sculpted surfaces and architectural monuments
13.45-14.45	Διάλειμμα Lunch break
13.45-14.45	ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ STUDENT POSTER SESSION
	2η ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΦΟΙΤΗΤΩΝ 2nd STUDENT SESSION ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: Δ. Χρυσόπουλος, Α. Αϊβάζογλου CHAIR: D. Chrysopoulos, A. Aivazoglou
14.45-15.00	Μ. Γιαννακέρη Προκαταρκτική μελέτη επίδρασης αυτοκόλλητων επανατοποθετούμενων χαρτιών σημειώσεων τύπου post-it™ στο προσωπικό αρχείο του Ραογράφου Κίτσου Α. Μακρή

M. Giannakeri

Preliminary examination of the effect of self-adhesive repositionable paper notes such as post-it™ notes on the personal archive of the folk art historian Kitsos A. Makris

15.00-15.15

Ευ. Κισκίρα

Προγραμματισμός ενεργειών για τη μετακίνηση της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, από το κτίριο της οδού Πανεπιστημίου στο Φάληρο

E. Kiskira

Action planning for moving the National Library of Greece from the centre of Athens to its new location at Faliro

15.15-15.30

Α. Παλιομπέη

Φυσικοχημικές αναλύσεις ζωγραφικών έργων τέχνης στο παράδειγμα ενός πίνακα του Georg Philipp Rugendas του Πρεσβύτερου

A. Palliompei

Scientific investigation of paintings: examination of a painting by Georg Philipp Rugendas d. A. with various scientific techniques

15.30-15.45

Π. Ξηραδάκη

Επιφανειακή προστασία για σύγχρονες δημόσιες τοιχογραφίες

P. Xiradakis

Protective coatings for outdoor public murals

15.45-16.00

Κ. Κουπάδη, Σ. Μπογιατζής, Δ. Κοτζαμάνη, Μ. Ρούμπου, Ν. Καλογερόπουλος
Μελέτη οργανικών υπολειμμάτων σε αρχαιολογικής προέλευσης σκεύη με φυσικοχημικές αναλυτικές τεχνικές

K. Koupadi, S. Boyatzis, D. Kotzamani, M. Roumpou, N. Kalogeropoulos

Study of organic residues in archaeological origin vessels with physicochemical analytical techniques

16.00-16.15

Α. Μπελήρη, Β. Ντατσιούδης, Α. Παρτσινέβηου

«Άθικτη Τέχνη»: όταν η καταστροφή δεν είναι εξαφάνιση

L. Beleri, V. Ntatsioudis, A. Partsinevelou

"Untouched" art: where disaster or destruction is not disappearance

16.15-16.30

Κ. Καρπαθιωτάκη, Δ. Κοτζαμάνη, Σ. Μπογιατζής, Α. Καραμπότσος
Διερεύνηση των εμπορικών προϊόντων καθαρισμού του αργύρου και εφαρμογή τους σε αντικείμενα της Νεοελληνικής Συλλογής του Μουσείου Μπενάκη

K. Karpathiotaki, D. Kotzamani, S. Boyatzis, A. Karampotsos

Investigation of commercial silver cleaning products and their application on objects of the Benaki Museum Neohellenic Collection

16.30-16.45

Συζήτηση Discussion

16.45-17.00

Λήξη συνεδρίου - Συμπεράσματα Closing remarks

Διάλειμμα Coffee break

17.15-19.00

Συζήτηση στρογγυλής τραπέζης Round table

Παρασκευή, 29 Μαΐου 2015

Friday, 29th May 2015

ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ

WORKSHOPS, TOURS AND VISITS

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
MINISTRY OF CULTURE, EDUCATION AND RELIGIOUS AFFAIRS

Γ.Γ. Πολιτισμού - Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτισμικής Κληρονομιάς
Διεύθυνση Συντήρησης Αρχαίων και Νεωτέρων Μνημείων
General Secretariat of Culture - General Directorate of Antiquities and Cultural Heritage
Directorate of Conservation of Ancient and Modern Monuments

Τμήμα Συντήρησης Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης
TEI Αθίνas
Technological Educational Institute of Athens
Department of Conservation of Antiquities and Works of Art

Χορηγοί:

ALPHA BANK

ΜΥΝΟΠΟΤΑΜΟΣ

KTIMA PAVLIDIS